

הרב משה ליב הכהן הלברשטט

פרשת בראשית

אור וחושך משתמשיין בערבוביא

"ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה" (בראשית א, ג-ה)

רש"י: "וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל" - אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה: ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, והבדילו לצדיקים לעתיד לבא.

ולפי פשוטו, כך פרשהו: ראהו כי טוב, ואין נאה לו ולחושך שיהיו משתמשיין בערבוביא, וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה (ודומה לזה בירושלמי ברכות פ"ח ה"ו, ע"ש).

להלן תיאור הפסוקים לפי פשוטו: אלוקים החליט לברוא את האור, אז אמר יהי אור, ויהי אור – האור נברא. אחרי שהאור נברא גילה אלוקים לפתע שהאור טוב ולא נאה לו ולחושך שאיננו טוב שישתמשו בערבוביא, אז קיבל אלוקים החלטה חדשה להפריד ביניהם, שלכל אחד יהיה תחום נפרד, האור ביום והחושך בלילה.

הדברים תמוהים ביותר, וכי בילוד אשה עסקינן שמקבל החלטה שאינו יודע מה יהיו תוצאותיה, ואחר שמגלה דברים חדשים משנה כיוון ומקבל החלטות חדשות? ובאמת מצאתי שהרמב"ן דחה את דברי רש"י בגלל תמיהה גדולה זו, וכתב שאין הדברים נכונים, שאם כן, יראה כענין המלכה ועצה חדשה, שיאמר, כי אחרי שאמר

אלהים: "יהי אור", והיה אור, ראה אותו כי טוב הוא, ולכן הבדיל בינו ובין החשך, כעניין באדם שלא ידע טיבו של דבר עד היותו.

וחשבתי לבאר הדברים כך: התורה הקדושה איננה ספר היסטוריה, התורה היא תורת חיים שבאה ללמדנו אורחות חיים, ואשר על כן פשוט שאלוקים ברא את האור, וידע מראש שהוא טוב, ושיש לקבוע לכל אחד מהם תחום נפרד, האור ביום והחושך בלילה, והסיבה שברא את האור והחושך בערבוביא ורק לאחר מכן הפרידם כל אחד לתחומו, היא כדי שאנו נלמד מכך אורחות חיים, לכל אדם יש יצר טוב ויצר הרע, האדם נמשך לטוב ונמשך לרע, האור שהוא היש מסמל את הטוב, והחושך שהוא ההעדר מסמל את הרע, ובכל אדם הטוב והרע משתמשין בערבוביא בדיוק כמו האור החושך שהשתמשו בערבוביא בעת בריאתם, וכאן באה התורה ללמדנו את הדרך להתמודדות במערבולות החיים, שאין נאה לאור ולחושך שיהיו משתמשין בערבוביא וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה וכמו כן אין נאה לטוב ולרע שבאדם שיהיו משתמשין בערבוביא ויש להפריד ביניהם ולקבוע לטוב את תחומו ביום שמסמל את העשייה, ולקבוע לרע את תחומו בלילה שמסמל את העדר העשייה, כדברי הכתוב (תהלים קד, כב-כג) "תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון. יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב".

נקודה זאת שהאור מסמל את הטוב והחושך מסמל את הרע נמצאת בדברי המדרש: "ויקרא אלהים לאור יום", אמר רבי אלעזר לעולם אין הקדוש ברוך הוא מיחד שמו על הרעה אלא על הטובה". "ויקרא אלהים לאור יום", ולחושך קרא "אלהים" לילה אין כתיב כאן, אלא "ולחושך קרא לילה" (בראשית רבה ג, ו).

"סור מרע ועשה טוב, בקש שלום ורדפהו" (תהלים לד, טו).
"סור מרע" מסמל את מצוות "לא תעשה", "ועשה טוב"
מסמל את מצוות "עשה" (ראב"ע ורד"ק), המהות של מצוות לא
תעשה היא העדר העשיה "סור מרע", ידיעת מצוות לא
תעשה אבל רק על מנת לדעת מה לא לעשות, מאידך
המהות של מצוות עשה היא העשיה החיובית בפועל,
ומכאן שהדרך הנכונה איננה עיסוק אובססיבי באסור, בלא
תעשה, אלא עיקר העיסוק צריך להיות במצוות עשה,
בפעילות חיובית אינטנסיבית, גם כאן ניתן לומר שאין נאה
לטוב ולרע, למצוות עשה ולמצוות לא תעשה, שיהיו
משתמשים בערבוביא, ויש להפריד ביניהם ולקבוע לטוב
את תחומו ביום שמסמל את העשיה, ולקבוע לרע את
תחומו בלילה שמסמל את העדר העשיה.

בדומה לזה ניתן גם לקחת עצה טובה זו של תורתנו
הקדושה גם לתחום ההתמודדות עם רגשות. לכל אדם יש
רגשות חיוביים ורגשות שליליים, הרגשות החיוביים
מסמלים את האור ומעודדים את האדם לפעול בשמחה
ובאופן חיובי, ומצד שני, הרגשות השליליים מסמלים את
החושך וגורמים לאדם לדכדוך ולהעדר עשיה או גרוע מכך
לפעול באופן שלילי. העצה היא שוב, לקבוע לכל אחד
מהרגשות תחום נפרד, לרגשות החיוביים ניתן לתת זמן
רב במשך היום והלילה משום שאנו מעונינים בפועל היוצא
שלהם, ולרגשות השליליים גם יש לתת זמן כל יום, אם כי
זמן מוגבל, וחשוב שזה יהיה בזמן בו איננו רעבים או
עייפים כדי שיהיה לנו את כוחות הגוף והנפש להתמודד
עם אותם רגשות ולנתב אותם באופן נכון ובריא.

ניתן להעמיק עוד יותר בעניין זה על פי דברי הרב דסלר
(מכתב מאליהו ה, 96-97), "כל מעשי בראשית נבראו לדעתן"

(ר"ה יא.), וברש"י שם: "שאלם אם חפצין להבראות ואמרו הן". פירוש שמציאותם מתאימה לרצונם, כן בכל הבריות שהן כלים לאדם. הרי רואים שכל אחת ואחת שמחה במה שהיא, שמחה בחייה ובמהותה. אבל באדם אינו כן. כי באדם השכל מחייב, והתורה מצווה, אבל הרצון – להיפך. והיינו טוב ורע. עצם מצב הבחירה היא ערבוב, "אור וחושך משתמשין בערבוביא". אין יציאה מהערבוב אלא ביציאה מהשתעבדות לעולם הזה דהיינו לרצון. ואיך יוצאים מהשתעבדות זו? על ידי בחינת שבת שהיא מעין עולם הבא (ברכות מז:). ומה היא בחינת שבת? שבת מסמלת את ישוב הדעת ומנוחת הנפש בגדר "כל מלאכתך עשויה" (רש"י שמות כ, ט), כי האדם העסוק הבהול והמבולבל תמיד הינו בערבוביא, ורק כאשר אדם נמצא במצב של ישוב הדעת ומנוחת הנפש יכול הוא להגיע לתובנה של השבת שהיא "כי אני ה' מקדשכם" (שמות לא, יג). ומוסיף הרב דסלר בשם זקנו הגאון רבי ישראל סלנטר זכר צדיק לברכה **שהמצוה הראשונה היא: שבראש וראשונה יהיה האדם לבר דעת**, מהו בר דעת? מתיישב, עושה חשבון עם נפשו, וכן הנהגתו יש בה טעם וריח, מי שאינו בר דעת – מעשיו מעשי נערות, כי מעורבבים הם, תוהו ובוהו.

יהי רצון שנזכה לישוב הדעת ומנוחת הנפש, שעל ידם נהיה ראויים לתואר "בר דעת", היודעים להבדיל ולהפריד בין האור ובין החושך, בין היום ובין הלילה, בין הטוב ובין הרע, עדי נזכה ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים.